

УДК [339.922:338.436]:339.564(477)

**Світлана Вячеславівна ГРОМЕНКОВА**

кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки,  
Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана,  
Україна, e-mail: svetlanagromenkova@gmail.com,  
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1711-447X>

## **ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ДО ГЛОБАЛЬНИХ ВИРОБНИЧО-ЗБУТОВИХ ЛАНЦЮГІВ У СФЕРІ АПК: ІНСТИТУЦІЙНИЙ АСПЕКТ**

Громенкова, С. В. Інтеграція України до глобальних виробничо-збутових ланцюгів у сфері АПК : інституційний аспект. *Вісник соціально-економічних досліджень* : зб. наук. праць. Одеса : Одеський національний економічний університет. 2022. № 1-2 (80-81). С. 40–49.

**Анотація.** Метою статті є визначення напрямків інституційної підтримки інтеграції українських виробників агропромислової продукції в глобальні ланцюги доданої вартості у контексті вирішення завдань щодо підвищення ефективності роботи галузі, розвитку і розширення її експортного потенціалу, а також збільшення інвестиційної привабливості вітчизняного агропромислового комплексу. Проаналізовано сучасний стан експортно-інвестиційної діяльності аграрного сектору України, надано загальну характеристику його залучення до світових виробничо-збутових мереж. Основну увагу зосереджено на інституційному сприянні участі у глобальних агропродовольчих мережах, включаючи сфери вдосконалення зовнішньоторговельної політики країни, можливості інтеграції в глобальні ланцюги через участь у регіональних торговельних угодах. Встановлено, що для України, як і для багатьох інших країн світу, вкрай важливим є забезпечення інтеграції малих господарств у ринки та ланцюги поставок. У зв'язку з цим, обґрунтовано необхідність активного впровадження в агропродовольчий бізнес цифрових технологій, що може мати значний позитивний вплив на умови конкуренції на ринку та забезпечення необхідної інклюзивності. Зазначено, що розширення охоплення цифровими технологіями потребує певної державної підтримки та запровадження державно-приватного партнерства. Наголошено на тому, що необхідно активно розвивати відповідну ІКТ-інфраструктуру, вдосконалювати навички користувачів у використанні Інтернет-технологій, розвивати нормативну базу, яка сприятиме інноваціям, та враховуватиме ризики, пов'язані з цифровізацією, розширювати участь в міжнародному співробітництві. Зроблено висновок, що глобалізація суттєво змінює підходи до організації постачання сільськогосподарської продукції та продовольства у світі, і це має бути враховано на державному рівні для забезпечення ефективної інтеграції українських виробників агропродукції в глобальні виробничо-збутові мережі. Пропонується зосередити увагу на уніфікації стандартів, розвитку співпраці в межах регіональних торговельних угод, активізації зусиль щодо переходу на цифрові технології в аграрній сфері.

**Ключові слова:** глобальні виробничо-збутові ланцюги; додана вартість; експорт; сільське господарство; харчова промисловість; торговельна політика; прями іноземні інвестиції; цифрові технології.

**Svitlana GROMENKOVA**

PhD in Economics, Associate Professor, Department of International Economics,  
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Ukraine,  
e-mail: svetlanagromenkova@gmail.com,  
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1711-447X>

## INTEGRATION OF UKRAINE INTO GLOBAL PRODUCTION AND SALES CHAINS IN THE FIELD OF AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX: INSTITUTIONAL ASPECT

Gromenkova, S. (2022). Integration of Ukraine into global production and sales chains in the field of agro-industrial complex: institutional aspect [Intehratsiia Ukrainy do hlobalnykh vyrobnycho-zbutovykh lantsiuhiv u sferi APK: instytutsiinyi aspekt], *Socio-economic research bulletin, Visnik social'no-ekonomichnih doslidzen'* (ISSN 2313-4569), Odessa National Economic University, Odessa, No. 1-2 (80-81), pp. 40–49.

**Abstract.** *The purpose of the article is to determine the directions of institutional support for integration of Ukrainian manufacturers of agro-industrial products into global chains of added value in the context of solving the tasks of increasing the efficiency of the industry, developing and expanding its export potential, as well as augmentation the investment attractiveness of the domestic agro-industrial complex. The current state of the export and investment activity of Ukrainian agricultural sector is analyzed; a general characteristic of its involvement in global production and sales networks is provided. The main focus is on institutional promotion of participation in global agri-food networks, including areas of improvement of the country's foreign trade policy, the possibility of integration into global chains through participation in regional trade agreements. It is established that for Ukraine, as well as for many other countries of the world, it is extremely important to ensure the small farms integration into markets and supply chains. In this regard, the need for active implementation of digital technologies in the agri-food business is substantiated, which can have a significant positive impact on the conditions of competition in the market and on ensuring the necessary inclusiveness. It is noted that expanding the coverage of digital technologies requires certain state support and introduction of public-private partnerships. It was emphasized that it is necessary to actively develop the appropriate ICT infrastructure, improve users' skills in using Internet technologies, develop a regulatory framework that will promote innovation and consider the risks associated with digitalization, and expand participation in international cooperation. It is concluded that globalization significantly changes approaches to organization of agricultural products and food supply in the world, and this should be taken into account at the state level for ensuring the effective integration of Ukrainian agricultural manufacturers into global production and sales networks. It is proposed to focus attention on the standards unification, the development of cooperation within the framework of regional trade agreements, and efforts activation for transition to digital technologies in the agricultural sector.*

**Keywords:** *global supply chains; value added; exports; agriculture; food industry; trade policy; foreign direct investment; digital technologies.*

**JEL classification:** *F100; F150; F130; F230; E610*

**DOI:** [https://doi.org/10.33987/vsed.1-2\(80-81\).2022.40-49](https://doi.org/10.33987/vsed.1-2(80-81).2022.40-49)

**Постановка проблеми у загальному вигляді.** Не викликає сумніву, що Україна як експортер сільськогосподарської продукції має системно враховувати сучасні тренди продовольчого ринку, які пов'язані з розвитком глобалізаційних процесів. Зокрема, нашій країні необхідно активніше залучатися до агропродовольчих глобальних виробничо-збутових ланцюгів (ГВЗЛ), на які сьогодні припадає третина світової торгівлі продовольством [1]. За оцінками Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО), десятивідсоткове зростання участі сільського господарства в глобальних виробничо-збутових

ланцюгах може надати можливість в середньо- та короткостроковій перспективі підвищити продуктивність праці у цій сфері на 1,2% [1]. Це може мати стійкий позитивний вплив на продуктивність і в довгостроковій перспективі. У зв'язку з цим, дослідження питання інтеграції України до агропродовольчих ГВЗЛ є актуальним.

**Аналіз досліджень і публікацій останніх років.** Глобальні ланцюги доданої вартості, як драйвер глобалізаційних процесів, розглядаються D. K. Elms та P. Low [2], акцент зроблено на регіон АСЕАН, у тому числі, на політику, яка там активно реалізується. Перспективи впливу глобальних ланцюгів на торгівлю агропродовольчою продукцією та розвиток розглянуто M. Maertens та J. Swinnen [3]. J. Humphrey та O. Memedovic [4] концентрують увагу на підвищенні ролі стандартизації в агропродовольчих ланцюгах, а також на процесах концентрації в межах глобальних ланцюгів створення доданої вартості. У дослідженнях вітчизняних науковців, зокрема, Л. Антонюк, Н. Черкас [5], обґрунтовано стратегічні напрями підвищення міжнародних конкурентних позицій економіки України в умовах глобальної мережевізації. Н. Резнікова, О. Іващенко [6] розглядають орієнтовану на ланцюги створення вартості модель зростання України. Л. Потравка [7] розглядає глобальні ланцюги створення доданої вартості у контексті трансформаційних перетворень аграрного сектору економіки України. Т. Нагачевська [8] виокремлює особливості іноземного інвестування на різних стадіях ГВЗЛ агробізнесу.

**Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.** Незважаючи на значний науковий доробок, питання інституціональної підтримки інтеграції українських виробників агропромислової продукції в глобальні ланцюги доданої вартості не знайшли відповідного відображення в фахових дослідженнях і потребують подальшого розгляду. У зв'язку з цим, в межах даного дослідження було зроблено акцент саме на питаннях створення відповідних інституційних умов для залучення українських аграріїв до глобальних виробничо-збутових мереж, що надало б можливість суттєво підвищити ефективність функціонування галузі та її експортної активності.

**Постановка завдання.** Метою статті є визначення напрямків інституційної підтримки інтеграції українських виробників агропромислової продукції в глобальні ланцюги доданої вартості у контексті вирішення завдань щодо підвищення ефективності роботи галузі, розвитку і розширення її експортного потенціалу, а також збільшення інвестиційної привабливості вітчизняного агропромислового комплексу.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** АПК та харчова промисловість займають сьогодні лідируючі позиції у вітчизняному експорті товарів. Їх питома вага в 2021 році становила 40,7% від загального експорту товарів України [9]. Основними експортними товарами є продукти рослинного походження, серед яких домінують зернові культури (відповідно 22,8% та 18,1% від загального експорту товарів України у 2021 році), жири та олії тваринного або рослинного походження (10,3%), готові харчові продукти (5,6%) [10]. Варто відзначити, що за підсумками 2021 року в Україні відбулося зростання експорту продукції АПК та харчової промисловості. Найбільш суттєво збільшився експорт зернових культур (на 2978,3 млн. дол. США або на 31,8%), експорт жирів та олії тваринного та рослинного походження (на 1292,6 млн. дол. США або на 22,5%). Зростання експорту готових харчових продуктів становило 12,7% або 426,96 млн. дол. США [9].

В агропромислову галузь України станом на 31.12.2021 р. залучено 4846,1 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій (інструменти участі в капіталі). Це становить 10,5% всіх ПІІ в країну [11]. Зокрема, на сільське, лісове та рибне господарство припадає 3,9% (1806,3 млн. дол. США) залучених в Україну прямих іноземних інвестицій, а на виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 6,6% (3039,8 млн. дол. США) [11]. Серед країн-інвесторів у сільське, лісове та рибне господарство варто відмітити Кіпр – 577,2 млн. дол. США прямих інвестицій (інструменти участі в капіталі), Люксембург – 325,2 млн. дол. США, Нідерланди – 126,2 млн. дол. США, Німеччину – 82,5 млн. дол. США. Всі зазначені країни за останні декілька років суттєво збільшили свою інвестиційну присутність в Україні. Данія, навпаки, зменшила обсяги інвестицій у сферу сільського господарства України на 34 млн. дол. США – до 71,7 млн. дол. прямих іноземних інвестицій, Польща також – до 12,3 млн. дол. США (тобто практично вдвічі менше, ніж показник 2020 року). Сьогодні в нашій країні представлені провідні багатонаціональні підприємства, які діють на світовому ринку сільськогосподарської продукції та продуктів харчування. Зокрема, це компанії Anheuser-Busch InBev NV, British American Tobacco PLC, Nestle SA, The Coca-Cola Co, Danon Groups SA, PepsiCo, Carlsberg Group, Cargill, які сьогодні стали одними з найпотужніших іноземних інвесторів України.

За оцінками ФАО, Україна залучена до агропродовольчих ГВЗЛ. Зокрема, коефіцієнт участі у глобальних ланцюгах в сільському господарстві на рівні 35%. Водночас, більшість країн-членів ЄС демонструють показник вище 45% [1]. Також важливо розуміти те, якою є якість участі України в глобальних ланцюгах – національні виробники є постачальниками сировини та продукції з невисокою доданню вартістю. Це актуалізує питання більш активного включення українських представників агропродовольчого бізнесу у ГВЗЛ щодо виробництва продуктів харчування та напоїв, інтегрування їх до глобальних мереж постачання за рахунок вдосконалення інвестиційної, торговельної політики, створення відповідних інституційних умов.

Для того, щоб максимально скористатися перевагами участі у ГВЗЛ для цілей економічного зростання, вкрай важливою є відповідна торговельна політика, як з боку імпорту, так і з боку експорту. На сьогоднішній день, рівень захисту агропродовольчих ринків, не зважаючи на низку лібералізаційних кроків, залишається достатньо високим. Зокрема, в світі середній рівень ставок мита на сільськогосподарську продукцію та продовольство приблизно втричі перевищує відповідний рівень ставок мита на решту товарів. Більш високим цей захист є в країнах з низьким та середнім рівнем доходів.

Не викликає сумніву, що усунення торговельних бар'єрів та скасування внутрішньополітичної підтримки, яка суттєво деформує торгівлю, може мати суттєвий позитивний вплив на участь країни у ГВЗЛ і на створення внутрішньої доданої вартості.

Значний позитивний ефект на залучення країн до ГВЗЛ мають регіональні торговельні угоди, в межах яких створюються додаткові можливості для міжнародної вертикальної координації у виробничо-збутових ланцюгах. Серед регіональних торговельних угод в цьому сенсі можуть бути більш ефективними ті, які охоплюють більш широке коло галузей, де відбувається лібералізація. Це пов'язано з тим, що агропродовольчий експорт містить додану вартість цілої низки

секторів економіки, зокрема, обробної промисловості, енергетики, сфери послуг. Водночас, додана вартість агропромислових товарів є вбудованою в експорт секторів, які належать до нижчих ланцюгів виробничо-збутового ланцюга. Механізм регіональних торговельних угод може і опосередковано позитивно впливати на розвиток ГВЗЛ – через стимулювання інституційних та політичних реформ, які впливають на ефективність, через прискорення технологічного обміну та масштабне використання його результатів.

В аналітиці Світового банку відзначається, що не зростання сировинних поставок, а саме збільшення експорту з більш високою доданою вартістю і створення глобальних ланцюжків з доданою вартістю – головна можливість для України в контексті використання свого особливого доступу на ринок ЄС. З огляду на зазначені вище тренди, а саме лідируючі позиції європейських компаній як інвесторів сільськогосподарської сфери у світі, а також значну концентрацію їх інтересів у регіональній (європейській) площині, можна дійти висновку, що співпраця України з країнами ЄС у агропродовольчій сфері дійсно має великий потенціал розвитку.

Важливим інституційним кроком щодо включення України в європейський економічний простір за умов дії Зони вільної торгівлі Україна-ЄС є факт приєднання нашої країни до Регіональної конвенції про Пан-Євро-Середземноморські преференційні правила походження (Конвенція ПЄМ) [12]. Цей документ встановлює уніфіковані правила походження для торгівлі товарами у Пан-Євро-Середземноморському регіоні й, таким чином, дозволяє посилювати економічну інтеграцію та торговельні зв'язки. На відміну від двосторонньої кумуляції, що встановлена більшістю угод про преференційну торгівлю, ПЄМ йде далі та передбачає правило діагональної кумуляції, тобто дає можливість країнам-учасникам використовувати сировину одна одної та встановлює однакові правила переробки товарів. Завдяки діагональній кумуляції для виробництва товару може використовуватися сировина із країн, що не є сторонами преференційної угоди, в рамках якої здійснюється торгівля.

ПЄМ налічує наразі 42 учасники. Серед них – країни ЄС, ЄАВТ, країни Північної Африки та Близького Сходу (Алжир, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Ліван, Марокко, Палестина, Сирія, Туніс, Туреччина), регіон Південно-Східної Європи (Албанія, Боснія і Герцеговина, Македонія, Сербія, Чорногорія, Косово), а також Молдова. Отже, чим більше угод про вільну торгівлю буде укладено урядом України з країнами-учасниками Конвенції, тим більше переваг від її застосування зможуть отримати національні виробники. Таким чином, ПЄМ для України – це, насамперед, спрощений доступ до глобальних та регіональних ринків торгівлі, передумова для виробництва товарів з високою доданою вартістю, нагода стати незамінною ланкою у глобальних та регіональних ланцюжках доданої вартості.

Серед важливих інституційних кроків глобального рівня, які можуть мати позитивний вплив на розвиток ГВЗЛ у агропромисловій сфері, можна назвати й укладання під егідою СОТ Угоди про спрощення процедур торгівлі. Для України як члена СОТ цей документ може мати також важливе значення. Ця угода має за мету забезпечення прискорення переміщення, випуску та митного очищення товарів, у тому числі транзитних, а також розвиток митної співпраці. За існуючими експертними оцінками, практична реалізація цієї Угоди у повному обсязі може забезпечити скорочення витрат на ведення торгівлі в середньому на 14%, а зростання обсягів світової торгівлі може становити до 1 трлн. дол. США на рік, і

найбільший приріст торгівлі прогнозують саме у найбідніших країнах [1]. Ця Угода також впливатиме на підвищення прозорості, зменшення корупції та розширення можливостей участі у глобальних виробничо-збутових ланцюгах.

У контексті розробки ефективної національної політики щодо залучення до глобальних виробничо-збутових ланцюгів у агропромисловій сфері варто зазначити, що відкриття сільськогосподарських ринків та їх лібералізація мають різноплановий позитивний вплив на торгівлю та розвиток. Зокрема, зниження торгівельних бар'єрів може потягнути за собою збільшення імпорту ресурсів, що вводяться, для сільського господарства, а також зростання експорту сільськогосподарських товарів для їх переробки в інших країнах. При цьому сектор виробництва харчових продуктів та напоїв може імпортувати більше ресурсів, що вводяться для сільського господарства, і збільшити експорт власної продукції, що буде використана для подальшої переробки, а потім і для кінцевого споживання в країнах-партнерах. Варто констатувати, що зниження торгівельних бар'єрів для агропромислової продукції потягне за собою не тільки розширення глобальних ланцюгів, але й створення нових можливостей для розвитку вітчизняної харчової промисловості.

Створення глобальних виробничо-збутових ланцюгів актуалізує питання стандартизації та сертифікації сільськогосподарської продукції. На сьогоднішній день в світі на національному рівні активно використовуються державні нормативи та стандарти, що пов'язано з необхідністю захисту здоров'я людей та їх безпеки. Використання таких стандартів регулюється Угодами СОТ, зокрема, Угодою про технічні бар'єри в торгівлі та Угодою про використання санітарних та фітосанітарних заходів.

Оскільки, в межах ГВЗЛ державні стандарти можуть суттєво відрізнятися за ступенем жорсткості, широкою є практика введення приватними компаніями власних стандартів, використання яких дає можливість забезпечувати якість своєї кінцевої продукції на рівні, який відповідає вимогам ринків, де планується збут. Цікавим є той факт, що приватні стандарти можуть використовуватися фірмами і в якості потужного маркетингового інструменту, іноді вони дають змогу суттєво підвищити свою присутність на ринку, диференціювати свою продукцію.

Питання корпоративної соціальної відповідальності також часто підіймаються в межах функціонування продовольчих ГВЗЛ. Достатньо розповсюдженою є практика запровадження і використання стандартів та систем сертифікації сталості. Це система добровільних норм, які використовуються підприємствами для вирішення неекономічних питань сталого розвитку. Такі стандарти наближають компанії до вирішення питань соціального та екологічного характеру. Зокрема, вони концентрують увагу на вимогах до способів виробництва, забезпечення основних прав людини, охорони здоров'я та безпеки робітників. У межах таких систем добровільної сертифікації сталості можуть бути запроваджені принципи справедливої оплати фермерам за їх продукцію (Fairtrade), методи ведення сільського господарства, які сприяють більш заощадливому використанню природних ресурсів та зниженню шкідливого навантаження на навколишнє середовище.

Такі стандарти все більш широко використовуються на глобальних ринках, особливо, коли йдеться про продукцію преміального сегменту, яка є дорогою. Варто зазначити, що з одного боку ГВЗЛ створюють унікальні можливості для використання стандартів сталості та розбудови глобальних ринків у контексті задач

сталого розвитку. З іншого боку, такі стандарти можуть суттєво ускладнити можливості приєднання до ГВЗЛ дрібних переробних підприємств та фермерів. Це, у свою чергу, потребує певної підтримки таких ініціатив з боку програм розвитку, державно-приватних партнерств, неурядових організацій.

Серед проблемних питань активного розвитку продовольчих ГВЗЛ – можлива загроза створення монополістичних структур, посилення ринкової влади та погіршення умов конкуренції на ринку. Варто зазначити, що за даними ФАО, емпіричних доказів зловживання ринковою владою на сільськогосподарських та продовольчих ринках достатньо мало. Можливо, це пов'язане саме зі складністю встановлення та доведення таких фактів, а не через відсутність подібних зловживань, як таких. Водночас, є приклади, коли посилення ринкової концентрації та ринкової влади закупівельних організацій з нижнього ланцюга мало позитивний вплив на діяльність постачальників з верхніх ланцюгів через сприяння кращому функціонуванню ринків та вирішенню певних проблем, пов'язаних з неефективним державним управлінням.

Варто зазначити, що для багатьох країн світу, і зокрема для України, проблемою є забезпечення інтеграції дрібних фермерських господарств в ринки та виробничо-збутові ланцюги. Значний позитивний вплив на умови конкуренції на ринку та на забезпечення необхідної інклюзивності може мати впровадження цифрових технологій в агропродовольчому бізнесі. Їх активне використання дає можливості зниження інформаційних та транзакційних витрат у сільському господарстві, виробництві та реалізації продовольчих товарів; сприяє підвищенню ефективності бізнес-діяльності, створенню нових робочих місць, економії ресурсів, формуванню нових джерел доходів. Саме цифрові технології, зокрема блокчейн, можуть забезпечувати більш масштабне відслідковування харчової продукції на всіх етапах її виробництва, переробки та збуту, які в межах ГВЗЛ мають трансграничний характер.

Уже сьогодні в світі багато прикладів успішного використання цифрових технологій у сфері агробізнесу. Функціонують цифрові платформи, які дають змогу отримати різного роду інформацію щодо цін, погодних умов, потенційних контрагентів, діють потужні онлайн платформи для електронної торгівлі, наприклад, «Таобао» в КНР. Є цікаві приклади цифрових платформ, які покращують можливості доступу фермерів до фінансування, страхування. Наприклад, Tulaa – цифрова платформа для організації кредитування фермерів в Кенії та Гані, яка дає можливість взаємодіяти фермерам, постачальникам ресурсів, торговельним організаціям, фінансовим та страховим компаніям.

Якщо в країнах, що розвиваються, у першу чергу використовуються мобільні додатки з різного роду наповненням інформацією для фермерів, то в розвинених країнах йдеться про впровадження прецизійного сільського господарства. Його методи базуються на використанні стільникових систем, дистанційного зондування, Інтернету речей. Це дає можливість не тільки підвищити ефективність, оптимізувати використання робочої сили, добрив, пестицидів та водних ресурсів, але й підвищити безпечність харчових продуктів, зменшити негативний вплив сільськогосподарського виробництва на навколишнє середовище.

Таким чином, дуже важливо, щоб Україна, взявши курс на діджиталізацію, не відставала від світового тренду цифровізації у сфері сільського господарства. Розширення охоплення цифровими технологіями потребує певної державної підтримки та впровадження державно-приватних партнерств. Необхідно активно

розвивати відповідну інфраструктуру ІКТ, підвищувати навички користувачів щодо використання Інтернет-технологій, розробляти нормативно-правову базу, яка б сприяла розвитку інновацій, а також враховувала б ризики, які пов'язані з цифровізацією. Вкрай важливою для України є участь в міжнародному співробітництві, зокрема, участь у Міжнародній платформі по цифрових технологіях для виробництва продовольства та ведення сільського господарства, яка найближчим часом почне діяти під егідою ФАО. Очікується, що ця платформа стане майданчиком для запровадження діалогу, розробки стратегічних напрямків роботи та укріплення зв'язків між сільськогосподарськими форумами та форумами з питань розвитку цифрової економіки. Це, у свою чергу, дасть можливість урядам досягати більш вагомих успіхів від впровадження цифрових технологій у сільськогосподарську галузь, створить підґрунтя для якісного прориву у цій сфері завдяки обміну знаннями, буде сприяти спільному пошуку ефективних рішень щодо потенційних проблем у цій сфері. Якщо згадана платформа тільки починає своє функціонування, інша ініціатива ФАО – Платформа геопросторових даних, – з середини 2020 року вже успішно діє. Це чудовий приклад цифрового суспільного активу, який дає змогу створювати інтерактивні карти даних, аналізувати тенденції та визначати в режимі реального часу недоліки та можливості, які є в продовольчій та сільськогосподарській галузі, що буде сприяти ефективним інвестиціям до цих сфер.

**Висновки і перспективи подальших розробок.** Таким чином, глобалізація суттєво впливає на сучасне виробництво агропродовольчої продукції, інвестиційні процеси у цій сфері, змінює підходи до організації постачання сільськогосподарської продукції та продовольства у світі, трансформує сучасну міжнародну торгівлю та участь в ній окремих країн-виробників продовольства. Через створення глобальних виробничо-збутових мереж вирішуються завдання зі зменшення витрат, економії ресурсів, підвищення ефективності виробництва сільськогосподарської продукції та продовольства. Зниження торговельних бар'єрів, уніфікація стандартів, перехід на цифрові технології створюють нові можливості для розвитку глобального продовольчого ринку. Ці можливості можуть бути суттєво примножені, якщо уряди будуть вдосконалювати свою політику та розвивати міждержавне співробітництво. Подальші розробки у цьому напрямку є дуже важливими як в контексті досягнення Глобальних цілей розвитку, так і вирішення завдань сталого соціально-економічного розвитку країни, забезпечення її національної продовольчої безпеки. Воєнна агресія Російської Федерації проти України створює нові виклики для розвитку вітчизняного АПК і його ефективного включення до глобальних виробничо-збутових ланцюгів, що також потребує подальших досліджень у цій сфері.

### *Література*

1. FAO. 2020. *The State of Agricultural Commodity Markets 2020. Agricultural markets and sustainable development : Global value chains, smallholder farmers and digital innovations*. Rome, FAO. DOI: <https://doi.org/10.4060/cb0665en> (access date: 21.03.2022).
2. Elms D. K., & Low P. (2013). *Global value chains in a changing world* / World Trade Organization : website. URL: [https://www.wto.org/english/res\\_e/booksp\\_e/aid4tradeglobalvalue13\\_e.pdf](https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/aid4tradeglobalvalue13_e.pdf) (access date: 24.03.2022).
3. Maertens, M., & Swinnen, J. (2015). *Agricultural trade and development : A value chain perspective*. WTO Staff Working Paper, No. ERSD-2015-04, World Trade Organization, Geneva. DOI: <https://doi.org/10.30875/c23f13a6-en>.



4. Humphrey J., & Memedovic O. *Global value chains in the agrifood sector* : Working paper / United Nations Industrial Development Organization (UNIDO) : website. URL: [https://www.unido.org/sites/default/files/2009-05/Global\\_value\\_chains\\_in\\_the\\_agrifood\\_sector\\_0.pdf](https://www.unido.org/sites/default/files/2009-05/Global_value_chains_in_the_agrifood_sector_0.pdf) (access date: 24.03.2022).
5. Антонюк Л., Черкас Н. Глобальна економічна мережевізація у конкурентному зростанні країн. *Міжнародна економічна політика*. Київ, 2019. № 2 (31). С. 83–100.
6. Резнікова Н. В., Іващенко О. А. Перспективи участі України в глобальних ланцюгах створення вартості як засіб підвищення конкурентоспроможності в умовах транснаціоналізації виробничих відносин. *Інвестиції : практика та досвід*. 2015. № 16. С. 22–26.
7. Потравка Л. О. Концепція перебігу трансформацій аграрного сектора України. *Розвиток економічних та фінансових відносин й обліково-аналітичного забезпечення функціонування підприємницьких структур* : кол. монографія / за ред. Н. С. Танклевської. Херсон : ХДАУ, 2016. С. 68–81.
8. Нагачевська Т., Пластовець Н. Особливості іноземного інвестування на різних стадіях глобального виробничо-збутового ланцюга агробізнесу. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2015. Вип. 8 (173). С. 49–59.
9. Зовнішня торгівля України товарами у 2021 році. *Експрес-випуск Державної служби статистики України*. URL: <https://ukrstat.gov.ua/express/expr2022/02/14.doc> (дата звернення: 25.03.2022).
10. Зовнішня торгівля України товарами у 2020 році. *Експрес-випуск Державної служби статистики України*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2021/02/15.doc> (дата звернення: 28.03.2022).
11. *Прямі інвестиції в Україну. Статистика зовнішнього сектору України за методологією 6-го видання «Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції» (МВФ, 2009) / Національний банк України* : сайт. URL: [https://bank.gov.ua/files/ES/FDI\\_Ls\\_u.xlsx](https://bank.gov.ua/files/ES/FDI_Ls_u.xlsx) (дата звернення: 29.03.2022).
12. *Про приєднання України до Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження* : Закон України № 2187-VIII від 08.11.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2187-19#n3> (дата звернення: 31.03.2022).

### References

1. FAO (2020). *The State of Agricultural Commodity Markets 2020. Agricultural markets and sustainable development: Global value chains, smallholder farmers and digital innovations*. Rome, FAO. DOI: <https://doi.org/10.4060/cb0665en>.
2. Elms, D. K. and Low, P. (2013). *Global value chains in a changing world*, World Trade Organization: website. Retrieved from: [https://www.wto.org/english/res\\_e/booksp\\_e/aid4tradeglobalvalue13\\_e.pdf](https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/aid4tradeglobalvalue13_e.pdf).
3. Maertens, M., & Swinnen, J. (2015). *Agricultural trade and development: A value chain perspective*, WTO Staff Working Paper, No. ERS-D-2015-04, World Trade Organization, Geneva. DOI: <https://doi.org/10.30875/c23f13a6-en>.
4. Humphrey, J., & Memedovic, O. (2009). *Global value chains in the agrifood sector*: Working paper, United Nations Industrial Development Organization (UNIDO): website. Retrieved from: [https://www.unido.org/sites/default/files/2009-05/Global\\_value\\_chains\\_in\\_the\\_agrifood\\_sector\\_0.pdf](https://www.unido.org/sites/default/files/2009-05/Global_value_chains_in_the_agrifood_sector_0.pdf).
5. Antoniuk, L., & Cherkas, N. (2019). Global economic networking in the competitive growth of countries [Глобальна економічна мережевізація у конкурентному зростанні країн], *Міжнародна економічна політика*, No. 2 (31), s. 83–100 [in Ukrainian]
6. Reznikova, N. V., & Ivashchenko, O. A. (2015). Prospects for Ukraine's participation in global value chains as a means of competitiveness increasing in the conditions of transnationalization of industrial relations [Perspektyvy uchasti Ukrainy v hlobalnykh

- lantsiuhakh stvorennia vartosti yak zasib pidvyshchennia konkurentospromozhnosti v umovakh transnatsionalizatsii vyrobnychykh vidnosyn], *Investytsii: praktyka ta dosvid*, No. 16, s. 22–26 [in Ukrainian]
7. Potravka, L. O. (2016). The concept of transformations course in agrarian sector of Ukraine, *Development of economic and financial relations and accounting and analytical providing for business structures functioning*: monograph. Ed. by N. S. Tanklevska [Kontsepsiia perebihu transformatsii ahrarynoho sektora Ukrainy], Rozvytok ekonomichnykh ta finansovykh vidnosyn i oblikovo-analitychnoho zabezpechennia funktsionuvannia pidpriemnytskykh struktur: monohrafiia; za red. N. S. Tanklevskoi, KHDAU, Kherson, s. 68–81[in Ukrainian]
  8. Nagachevska, T., & Plastovets, N. (2015). Peculiarities of foreign investment at different stages of the global production and marketing chain of agribusiness [Osoblyvosti inozemnoho investuvannia na riznykh stadiiakh hlobalnoho vyrobnycho-zbutovoho lantsiuha ahrobiznesu], *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika*, No. 8 (173), s. 49–59 [in Ukrainian]
  9. *Ukraine's foreign trade in goods in 2021* [Zovnishnia torhivlia Ukrainy tovaramy u 2021 rotsi], Ekspres-vypusk Derzhavnoi sluzhby statyky Ukrainy. Retrieved from: <https://ukrstat.gov.ua/express/expr2022/02/14.doc> [in Ukrainian]
  10. *Ukraine's foreign trade in goods in 2020* [Zovnishnia torhivlia Ukrainy tovaramy u 2020 rotsi], Ekspres-vypusk Derzhavnoi sluzhby statyky Ukrainy. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2021/02/15.doc> [in Ukrainian]
  11. *Direct investments in Ukraine. Statistics of the external sector of Ukraine according to the methodology of the 6<sup>th</sup> edition of the «Guidelines on the balance of payments and international investment position»* (IMF, 2009) [Priami investytsii v Ukrainu. Statykyka zovnishnoho sektoru Ukrainy za metodolohiiu 6-ho vydannia «Kerivnytstva z platizhnoho balansu ta mizhnarodnoi investytsiinoipozytsii» (MVF, 2009)], Natsionalnyi bank Ukrainy: sait. Retrieved from: [https://bank.gov.ua/files/ES/FDI\\_Ls\\_y.xlsx](https://bank.gov.ua/files/ES/FDI_Ls_y.xlsx) [in Ukrainian]
  12. *On the accession of Ukraine to the Regional Convention on Pan-Euro-Mediterranean Preferential Rules of Origin*: Law of Ukraine, No. 2187-VIII, 08.11.2017 [Pro pryiednannia Ukrainy do Rehionalnoi konventsii pro pan-yevro-seredzemnomorski preferentsiini pravyla pokhodzhennia: Zakon Ukrainy, No. 2187-VIII, 08.11.2017]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2187-19#n3> [in Ukrainian]